

Š i f r a k a n d i d a t a :

--

Državni izpitni center

M 1 0 2 7 0 1 1 2

JESENSKI IZPITNI ROK

EKONOMIJA

≡ I z p i t n a p o l a 2 ≡

A) Krajše besedilne naloge

B) Esejistične naloge

Ponedeljek, 30. avgust 2010 / 150 minut*Dovoljeno gradivo in pripomočki:**Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik, svinčnik, šilček, radirko, računalno in ravnilo.**Kandidat dobi konceptni list in tri ocenjevalne obrazce (enega 2A in dva 2B).***SPLOŠNA MATURA**

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.**Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.**

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalne obrazce). Svojo šifro vpišite tudi na konceptni list.

Izpitna pola vsebuje 6 nalog v delu A in 2 sklopa nalog v delu B, iz katerih izberite 2 nalogi, po eno iz vsakega sklopa. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 90, od tega 60 v delu A in 30 v delu B. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi iz sklopov nalog v delu B naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo v vsakem sklopu ocenil prvo nalogo, ki ste jo reševali.

Prvi sklop		
B01	B02	B03

Drugi sklop		
B04	B05	B06

Rešitve, ki jih pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpišujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor, skice in grafe pa rišite s svinčnikom. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z nič (0) točkami. Osnutki rešitev, ki jih lahko napišete na konceptni list, se pri ocenjevanju ne upoštevajo.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 24 strani, od tega 1 prazno.

Del A: KRAJŠE BESEDILNE NALOGE

Navodilo: Pazljivo preberite navodilo in vprašanja v vseh nalogah. Ne izpuščajte ničesar.

***Del A** izpitne pole ima šest krajših besedilnih nalog, ki jih sestavljajo podvprašanja. Odgovoriti morate na **vseh šest**, in sicer kratko, jedrnato in natančno. Za vsako nalogo lahko dobite skupaj največ 10 točk. Pomagajte si s podvprašanji, pri katerih je v oklepaju navedeno število točk za pravilen in popoln odgovor.*

A01**EKONOMSKI PROBLEM, POTREBE IN DOBRINE**

Vsak ekonomski osebek v družbi deluje v nenehnem neravnotežju med svojimi željami in omejenimi materialnimi sredstvi, s katerimi lahko te želje poteši. Zato mora razpoložljiva sredstva uporabljati tehtno in preudarno, da bi dosegel kar največ.

- a) Dopolnite naslednje besedilo:

Ekonomski problem, zaradi katerega morajo vsi osebki ravnati kar najbolj racionalno, je v tem, da so _____, ki so na voljo za proizvodnjo, zato pa tudi proizvedena količina dobrin, _____. Dobrine, s katerimi morajo osebki gospodariti, imajo svojo _____ in jih imenujemo _____ dobrine.

(2 točki)

- b) Pojasnite in s sliko prikažite relativno redkost dobrin.

(2 točki)

- c) Pojasnite, v katerem primeru lahko osebni avtomobil opredelimo kot potrošno in v katerem primeru kot investicijsko dobrino.

(2 točki)

d) Pojasnite, zakaj se mejna koristnost dodatne enote neke dobrine praviloma znižuje. *(1 točka)*

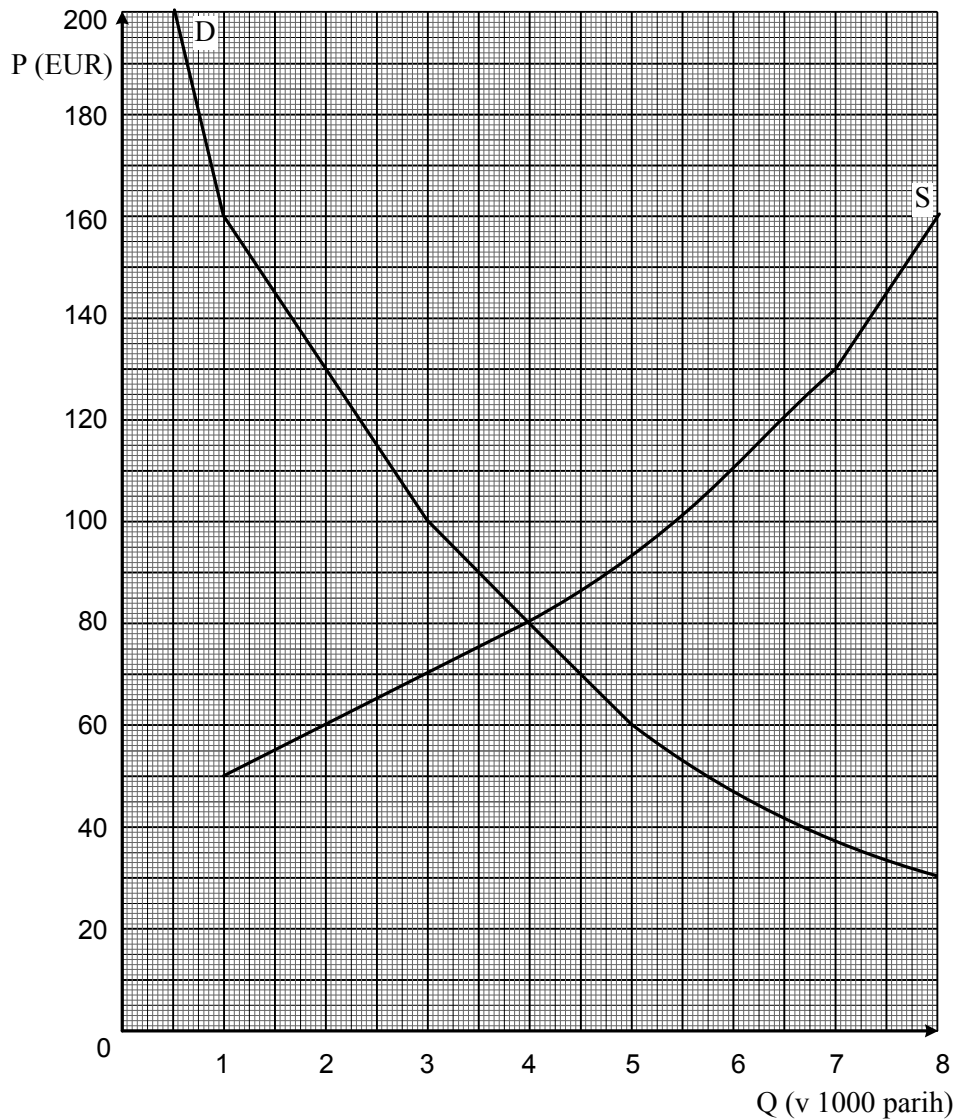
e) Pojasnite pojem komplementarnih dobrin in navedite konkreten primer. *(2 točki)*

f) Navedite vsaj dva razloga, ki opredeljujeta praktično neomejenost potreb. *(1 točka)*

A02

TRG

Slika prikazuje krivuljo ponudbe in krivuljo povpraševanja po nogometnih copatih v državi Narniji. Cene so prikazane v evrih, količine pa v 1000 parih na mesec. Natančno si oglejte sliko in odgovorite na spodnja vprašanja.

a) Ravnotežna cena je _____ EUR.

Ravnotežna količina je _____ parov nogometnih copat na mesec.

(1 točka)

b) Podjetja prodajajo nogometne copate po ravnotežni ceni. 5 % svojega prihodka od prodanih nogometnih copat namenijo v sklad za šolanje mladih nogometašev. V sklad

namenijo na mesec _____ evrov.

(1 točka)

- c) Pri ceni 70 evrov za par bi znašal mesečni prihodek podjetij, ki prodajajo copate,
_____ evrov. (1 točka)
- d) Z učinkom realnega dohodka pojasnite, zakaj je krivulja povpraševanja po copatih padajoča. (1 točka)
- e) Nogometaši Narnije so zmagali na svetovnem prvenstvu, kar je sprožilo veliko navdušenje med mladimi. Prikažite spremembo na trgu nogometnih copat s črtkano črto v gornji sliki. (1 točka)
- f) Napišite obrazec za izračun cenovne elastičnosti povpraševanja in izračunajte elastičnost povpraševanja po nogometnih copatih, če se njihova cena zniža s 100 na 80 evrov. (2 točki)
- Obrazec:
- Izračun:
- g) Podjetje Žoga je eden od ponudnikov na trgu nogometnih copat. Pojasnite, zakaj je obseg ponudbe nogometnih copat podjetja Žoga pri višji ceni zanje večji. (1 točka)
- h) V podjetju Žoga jim je uspelo močno povečati produktivnost dela.
- Navedite vsaj en način, kako so to lahko dosegli. (1 točka)
 - Prikažite vpliv tega povečanja na trg nogometnih copat s pikčasto črto v gornji sliki. (1 točka)

A03**RAZDELITEV**

Razdelitev je faza reprodukcijskega procesa, v katerem se določa delež posameznikov oziroma družbenih skupin v družbenem neto proizvodu. V tržnem gospodarstvu se razdelitev dohodka opravi v podjetjih.

- a) Navedite in pojasnite obe funkciji, ki ju ima z vidika posameznika njegov delež v razdelitvi. (2 točki)

- b) Podjetje Kocka, d. o. o., izdeluje lesene igrače. V njem je zaposlenih 14 delavcev, ki opravljajo dela v proizvodnji, vodstvu, nabavi, prodaji, računovodstvu, trženju, čiščenju idr. V preglednico vpišite dve vrsti mezd, ki ju razlikujemo po načinu odmere. Obe vrsti mezd na kratko pojasnite in navedite vsaj eno delovno mesto v podjetju Kocka, d. o. o., za katero bi bilo smiselno uporabiti prav ta način odmere mezd. (3 točke)

Vrsta mezde glede na način odmere	Pojasnilo	Primer

- c) Navedite, kdo prejme dobiček in katere so ekonomske funkcije dobička. (2 točki)

d) Podjetje Kocka, d. o. o., je v preteklem letu ustvarilo 1,12 milijona evrov celotnega prihodka. 30 % tega zneska so dobili delavci v obliki mezd, drugi stroški poslovanja pa so znašali 520 000 evrov.

- Izračunajte, koliko je v preteklem letu znašala povprečna **mesečna** bruto plača zaposlenega, če je bilo v podjetju Kocka, d. o. o., zaposlenih 14 delavcev.

(1 točka)

Izračun:

Rezultat:

- Podjetje Kocka, d. o. o., je v preteklem letu poslovalo z (podčrtajte in dopolnite pravilni odgovor, izračunajte točen znesek)

dobičkom v višini _____ evrov / brez dobička ali izgube / izgubo v višini _____ evrov.

(1 točka)

- Podjetje Kocka, d. o. o., je v začetku tega leta vzelo bančno posojilo v višini 500 000 evrov. Izračunajte, koliko znaša obrestna mera, če bo moralo v tem letu za obresti nameniti 18 000 evrov.

(1 točka)

Izračun:

Rezultat:

A04**SODOBNO TRŽNO GOSPODARSTVO**

Proti koncu 20. stoletja sta bila ključna procesa, ki opisujeta dogajanje v sodobnih tržnih gospodarstvih, hiter razvoj tehnologije (»tehnološka revolucija«) in globalizacija poslovanja.

- a) Navedite tri področja, na katerih prihaja do ključnih inovacij od obdobja 1980–90 v tretji industrijski revoluciji, in za eno od področij pojasnite njegove ekonomske učinke. *(2 točki)*
- b) Pojasnite, kaj je vloga menedžerjev v sodobni delniški družbi. *(1 točka)*
- c) Pojasnite, kaj se je dogajalo v kapitalističnih gospodarstvih, kar sta Berle in Means (1932) imenovala »menadžerska revolucija«. *(2 točki)*
- d) Velika podjetja, kakršna so General Electric (ZDA), Siemens (Nemčija) ali Toshiba (Japonska), imenujemo korporacije. Naštejte vsaj štiri značilnosti korporacij. *(2 točki)*

- e) Peter ima 20 000 evrov prihrankov. Odloča se med naložbo v delnice podjetja A, ki je s kapitalom 200 milijonov evrov ustvarilo v letu 2007 dobiček 15 milijonov evrov, in naložbo v delnice podjetja B, ki razpolaga s 60 milijoni evrov kapitala, v letu 2007 pa je ustvarilo dobiček 6 milijonov evrov.

(2 točki)

- Izračunajte profitni meri obeh podjetij.

- Vaš nasvet Petru: Prihranke vložiti v podjetje (dopolnite): _____.

- f) Nemška korporacija Siemens je organizirana v več oddelkih, vsak od njih pa izdeluje neko skupino proizvodov, s katerimi konkurira na svetovnih trgih. Leta 2006 je Siemens prodal svoj oddelek, v katerem je razvijal in proizvajal mobilne telefone, tajvanskemu podjetju BenQ. Navedite vsaj en smiseln ekonomski razlog, zakaj se korporacija odloči in proda enega od oddelkov, pridobljeni kapital pa vložiti v preostale oddelke.

(1 točka)

A05**VLOGA DRŽAVE V SODOBNEM GOSPODARSTVU**

V gospodarskem razvoju je od začetka 20. stoletja eden pomembnih procesov širjenje vloge države v gospodarstvu.

- a) Navedite vsaj štiri področja, na katera se je v 20. stoletju občutno razširila vloga države.
(2 točki)
- b) Opredelite štiri temeljne funkcije (cilje), ki jih na gospodarskem področju poskuša doseči država.
(2 točki)
- c) Eno izmed področij, na katerih država uresničuje svoje naloge, sta tudi davčni sistem in politika. Naštete vsaj tri vrste proračunskih prihodkov, s katerimi država zbira sredstva za njeno delovanje, in tri vrste proračunskih odhodkov, s katerimi država v bistvu vpliva na pogoje gospodarjenja.
(2 točki)

Prihodki	Odhodki

d) Sodobna država se pojavlja tudi v vlogi države blaginje. Pojasnite:

- kaj ta koncept pomeni;

- kaj je sprožilo fiskalno krizo države blaginje;

- vsaj en možen izhod iz te krize.

(3 točke)

e) V naslednjih letih napovedujemo v Sloveniji nižjo stopnjo gospodarske rasti kakor v letu 2007. Predlagajte vsaj en ukrep, s katerimi lahko država s fiskalno politiko vpliva na višanje gospodarske rasti.

(1 točka)

A06**MEDNARODNA VPETOST SLOVENIJE**

Svet je med seboj vse bolj povezan in odvisen, posamezna gospodarstva se vraščajo v svetovno, globalno gospodarstvo.

- a) Pojasnite, zakaj so danes pravzaprav vsa gospodarstva odprta gospodarstva.

(1 točka)

- b) Dopolnite:

Odprtost gospodarstva merimo z deležem izvoza oziroma uvoza v _____.

Slovenijo štejemo med (podčrtajte pravilno) odprta / zaprta gospodarstva. Velikost izvoza in uvoza blaga je prikazana v posebni bilanci, ki jo imenujemo _____.

Kadar je uvoz večji od izvoza, kaže bilanca _____, kadar je izvoz večji od uvoza, pa izkazuje _____.

Za Slovenijo je v vseh letih po osamosvojitvi značilno, da več blaga uvaža, kakor izvaža. Osnovni razlog za to je, da je prestrukturiranje gospodarstva zahtevalo velik uvoz _____, ki jih doma ne proizvajamo.

(3 točke)

- c) Pojasnite, zakaj je pretirana izvozna navezanost na eno državo nezaželena.

(1 točka)

- d) V preglednici so navedene trditve, ki se nanašajo na geografsko sestavo slovenske zunanje trgovine. S kljukico v ustreznem stolpcu označite pravilne in nepravilne trditve.

(2 točki)

Trditev	Pravilno	Nepravilno
Najpomembnejše zunanjetrgovinske partnerice Slovenije so države nekdanje Jugoslavije.		
Več kakor 60 % slovenskih zunanjetrgovinskih tokov poteka z EU.		
Odvisnost Slovenije od EU v zunanjetrgovinski menjavi je po mnenju ekonomistov prevelika.		
Povezanost Slovenije z vzhodno Evropo se kaže v pretirano velikem deležu zunanjetrgovinske menjave s tem delom sveta.		

- e) Pojasnite, kaj prikazuje plačilna bilanca.

(1 točka)

- f) V preglednici so navedene trditve, ki se nanašajo na plačilno bilanco Slovenije. V prvem stolpcu označite z D debetne in s K kreditne postavke plačilne bilance Slovenije.

(2 točki)

D/K	Postavka
	Italijansko tekstilno podjetje je prodalo slovenskemu tekstilnemu podjetju patent za izdelavo tkanine s posebnimi lastnostmi.
	Slovenski državljani Janez Krajnc, ki ima v lasti delnice švedskega podjetja Volvo, je prejel dividende v višini 700 evrov.
	Slovenska turistična agencija Kompas je organizirala strokovno ekskurzijo za dijake II. gimnazije Maribor na grški otok Santorini.
	Slovensko podjetje Stavbenik, d. d., je kupilo 22-odstotni delež v srbskem podjetju Komunala.

Del B: ESEJISTIČNE NALOGE

Navodilo: Esejistične naloge so razdeljene v dva sklopa: temelji ekonomije s sodobnim tržnim gospodarstvom in ekonomika narodnega gospodarstva. V vsakem sklopu so postavljene tri. **Izbrati je potrebno po eno nalogo iz vsakega sklopa.** Smisel esejistične naloge je, da odgovarjate v vsebinsko zaokroženem sestavku, v katerem predstavite osnovne poglede na izbrani ekonomski problem iz literature in prikažete svoja stališča in ocene. Dober odgovor lahko napišete na eni strani in pol. Po potrebi vključite ustrezne diagrame, s katerimi podkrepite svojo razlago. Vsak odgovor se točkuje z največ 15 točkami (skupaj je torej možnih največ 30 točk).

PRVI SKLOP NALOG

B01

DENAR IN TRG

Trg je mehanizem, ki se je v zgodovini človeštva razvil postopoma. Pojasnite pojem trga in opredelite njegove temeljne funkcije (4 točke). Na trgu se lahko oblikujejo različne oblike konkurence, popolna in nepopolna. Pojasnite, kdaj govorimo o popolni konkurenci na trgu, ter navedite vsaj dve obliki nepopolne konkurence in konkretne primere takih trgov (4 točke). Navedite in pojasnite, kako delimo trge glede na krajevni obseg poslovanja (2 točki).

Pojasnite, kako je z razvojem trga nastal denar, navedite vsaj tri razloge, zakaj sta se kot denar uveljavila predvsem srebro in zlato ter katere oblike denarja poznamo danes (5 točk).

(15 točk)

B02**PROIZVODNI DEJAVNIKI IN MERILA UČINKOVITOSTI POSLOVANJA**

Za proizvodnjo so potrebne različne sestavine, ki jim pravimo proizvodni dejavniki. Podjetja so v tržnem gospodarstvu izpostavljena določeni stopnji konkurence. Za njihov obstanek in razvoj je ključna njihova zmožnost, da ustvarijo prihodek, s katerim lahko pokrijejo vse porabljene vire in dosežejo presežek. Da bi podjetja to dosegla, morajo ravnati racionalno.

Podjetje Kocka, d. o. o., izdeluje lesene igrače. Navedite in pojasnite proizvodne dejavnike glede na njihovo vlogo in položaj v delovnem procesu (po Marxu) ter navedite vsaj en primer vsakega proizvodnega dejavnika v podjetju Kocka, d. o. o. (3 točke).

Na primeru podjetja Kocka, d. o. o., opredelite splošno načelo racionalnosti (2 točki).

Opreделите pojem produktivnosti dela (2 točki), navedite vsaj tri dejavnike produktivnosti dela in pri vsakem pojasnite, s kakšno spremembo tega dejavnika bi lahko povečali produktivnost v podjetju Kocka, d. o. o. (3 točke). Pojasnite, zakaj je ob zvišanju produktivnosti dela logično, da zahtevajo delavci višje plače (1 točka).

Opreделите merilo ekonomičnosti in rentabilnosti poslovanja (2 točki) ter navedite vsaj po dva konkretna ukrepa, s katerima bi kot direktor podjetja Kocka, d. o. o., povečali ekonomičnost in rentabilnost poslovanja (2 točki).

(15 točk)

B03**DELNIŠKA DRUŽBA, KORPORACIJA IN TRANSNACIONALNA KORPORACIJA**

Krka, d. d., je v petdesetih letih delovanja zrasla v globalno družbo, ki zaposluje več kot 5800 ljudi, prodaja na več kot 70 svetovnih trgih – in proizvaja v lastnih tovarnah v Sloveniji, na Poljskem, v Rusiji in na Hrvaškem. Temelj delovanja predstavlja farmacevtsko-kemijska dejavnost. Sem sodijo poleg zdravil na recept, izdelkov za samozdravljenje in veterinarskih izdelkov še kozmetični izdelki. Dopolnilno področje delovanja so zdraviliško-turistične storitve.

Vir: <http://www.krka.si/si/krka/predstavitev/11.5.2007>

Krka, d. d., je po institucionalni obliki delniška družba. Opreделите pojem delniške družbe (2 točki). Pojasnite, zakaj in kako delniška družba omogoča zmanjšanje oziroma razpršitev tveganja za lastnike kapitala, in tudi, kdaj govorimo, da ima posamezni delničar kontrolni paket delnic (2 točki). Opreделите proizvodne oziroma poslovne naloge lastnikov kapitala, menedžerjev in zaposlenih v delniški družbi ter navedite dohodke, ki jih prejmejo za izvedbo teh nalog (3 točke).

Z navedbo vsaj treh značilnosti oziroma razlogov pojasnite, zakaj lahko podjetje Krka, d. d., uvrstimo med korporacije (2 točki). Navedite vsaj dve vrsti institucionalnih delničarjev, ki imajo pomembno vlogo v korporacijah (1 točka).

Podjetje Krka, d. d., je transnacionalna korporacija. Opreделите transnacionalno korporacijo (1 točka) ter navedite in pojasnite vsaj tri prednosti organiziranja proizvodnega podjetja v Rusiji (3 točke). Pojasnite vsaj eno negativno posledico Krkinih naložb v tujini za slovensko gospodarstvo (1 točka).

(15 točk)

DRUGI SKLOP NALOG***B04*****DEJAVNIKI POTENCIALNEGA BRUTO DOMAČEGA PROIZVODA**

Na potencialno velikost bruto domačega proizvoda vpliva več dejavnikov: prebivalstvo ter naravno in proizvedeno bogastvo. Opišite demografska gibanja, ki vplivajo na spreminjanje števila prebivalstva, ter navedite, kako tega delimo po sestavi aktivnega prebivalstva (3 točke). Pojasnite še, kaj označujemo s pojmom človeški kapital in kako lahko povečujemo njegovo kakovost (2 točki).

Navedite vsaj štiri elemente naravnega bogastva in dva izmed njih podrobneje pojasnite z vidika Slovenije (5 točk). Pojasnite pojem proizvedenega bogastva in za vsako od temeljnih dveh skupin navedite primer. Pojasnite tokova, ki vplivata na povečanje oziroma zmanjševanje vrednosti proizvedenega bogastva. (5 točk)

(15 točk)

B05**DENARNA POLITIKA**

Blagovnega gospodarstva ni brez denarja. Denar je z vidika učinkovitega poslovanja pomembna človekova inovacija, ki je olajšala trgovanje. Denarja mora biti dovolj za realizacijo vsakokratnega bruto domačega proizvoda.

Pojasnite, kaj je denar, ter navedite vsaj tri njegove temeljne funkcije in oblike, v katerih se lahko pojavlja v sodobnih gospodarstvih (3 točke). Pojasnite in s sliko prikažite pojem inflacije ter navedite in pojasnite instrumente, s katerimi se centralna banka odziva na inflacijo (3 točke). Navedite, kako imenujemo denar, ki ga izdaja centralna banka, navedite in pojasnite pa tudi načine, s katerimi ga izdaja (4 točke).

Denarna politika, ki jo vodi država, je lahko restriktivna ali ekspanzivna. Navedite, kakšno denarno politiko je po osamosvojitvi vodila Slovenija in kakšen je bil njen temeljni cilj (2 točki). Navedite kriterije, ki jih je Slovenija morala izpolniti pred vstopom v Evropsko monetarno unijo, in enega izmed njih pojasnite (3 točke).

(15 točk)

B06**TRANZICIJA SLOVENSKEGA GOSPODARSTVA IN BREZPOSELNOST**

Po letu 1991 se je slovensko gospodarstvo spremenilo iz samoupravnega socialističnega v tržno gospodarstvo. Pri tem je Slovenija trčila na številne družbene in gospodarske težave.

Pojasnite pojem družbena lastnina in razloge za lastninjenje slovenskih podjetij. Navedite, kako ste vi lahko sodelovali v tem lastninjenju (5 točk). Predstavite probleme, ki jih je imelo slovensko gospodarstvo med tranzicijo v zunanji trgovini, in probleme, ki jih je imelo zaradi neustrezne strukture podjetij po velikosti (4 točke).

Navedite spremembe, ki so se med tranzicijo zgodile pri zaposlenosti in brezposelnosti (2 točki). Navedite, kako merimo brezposelnost po metodologiji ILO in katere osebe po tej metodologiji sodijo med brezposelne ter njeno približno stopnjo danes. Komentirajte sestavo brezposelnosti v Sloveniji po starosti. (4 točke)

(15 točk)

Prazna stran